

13. Левицький К. Українські політики: силуети наших давніх послів і політичних діячів / К. Левицький. – Львів : Діло, 1936. – 140 с.
14. Лозинський М. Українство і москвофільство серед українсько-руського народу в Галичині / М. Лозинський. – Львів, 1909. – 94 с.
15. Мудрий М. Галицька автономія у 70–80-х рр. ХІХ століття: українське та польське бачення / М. Мудрий // Україна : культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2000. – Вип. 7. – С. 164–172.
16. Мудрий М. Галицькі намісники в системі українсько-польських взаємин (1849–1914) / М. Мудрий // Вісник Львівського університету. Серія історична. – 1998. – Вип. 33. – С. 12–19.
17. Мудрий М. Виборчі кампанії до Галицького сейму : суспільство, політика та міжнаціональні взаємини (60–70-ті роки ХІХ ст.) / М. Мудрий // Республіканець. – К. ; Львів, 1995. – № 1–2. – С. 35–42.
18. Новый пролом. – 1884. – 4 жовтня.
19. Новый пролом. – 1886. – 24 грудня.
20. Новый пролом. – 1887. – 12 лютого.
21. Райківський І. Між конфронтацією і спробами порозуміння – тенденції українсько-польських взаємин у ХІХ столітті / І. Райківський // Вісник Прикарпатського університету. Історія. – Івано-Франківськ, 2010. – Вип. 17. – С. 6–17.
22. Сохоцький І. Юліан Романчук / І. Сохоцький // Історичні постаті Галичини ХІХ – ХХ ст. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1961. – С. 91–117.
23. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДАІЛ України), ф. 372, оп. 1, спр. 16, арк. 12.
24. ЦДАІЛ України, ф. 382, оп. 1, спр. 2, арк. 67.
25. Там само, ф. 382, оп. 1, спр. 59, арк. 9.
26. Чорновол І. Українська фракція Галицького Крайового Сейму. 1861–1901. (Нарис з історії українського парламентаризму) / І. Чорновол. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. – 288 с.
27. Чорновол І. Видатні депутати Галицького сейму і австрійського парламенту у “Споминах з мого життя” Олександра Барвінського / І. Чорновол // Молода нація. – 2000. – № 3. – С. 230–232.
28. Янишин Б. Політичне товариство “Народна Рада”: організаційні заходи та політична програма (1885–1888 рр.) / Б. Янишин // Проблеми історії України ХІХ – початку ХХ ст. – 2003. – Вип. 6. – С. 214–225.

Проанализированы основные векторы деятельности Юлиана Романчука в Галицком краевом сейме, определен круг проблем, на решение которых были направлены усилия известного общественно-политического деятеля, прослежена реакция галицкого общества на законодательные инициативы ведущего деятеля “Русского клуба”.

Ключевые слова: Ю. Романчук, выборы, Галицкий сейм, “Русский клуб”.

The article analyzes the main vectors of Julian Romanchuk in the Galician Sejm defined range of problems to solve which directed effort known public and political figure, traced reaction Galician society in legislative initiatives leading figure of “Ruses club”.

Key words: Ju. Romanchuk, elections, Galician Sejm, “Ruses club”.

УДК 821.161.2.09

ББК 83.3 (4 Укр-4ЛВ)

Володимир Галик

СПІВРОБІТНИЦТВО ІВАНА ФРАНКА З ПРОВІДНИМ ДІЯЧЕМ СТАВРОПІГІЙСЬКОГО ІНСТИТУТУ АНТОНОМ ПЕТРУШЕВИЧЕМ

У статті розкрито особливості взаємин І.Франка з провідним діячем Ставропігійського інституту Антоном Петрушевичем. На основі відомих і маловідомих джерел, а також творчої спадщини І.Франка простежується розвиток співробітництва між ними, відображено погляди І.Франка щодо діяльності А.Петрушевича.

Ключові слова: Іван Франко, Антон Петрушевич, взаємовідносини, співробітництво.

Ставропігійський інститут у другій половині ХІХ ст. вважався найбільшою культурно-просвітницькою інституцією Східної Галичини. У своїй діяльності він обстоював позиції невідомого “русского” народу й не визнавав українства. Фінансовою основою

діяльності Ставропігійського інституту були великі маєтки (ділянки землі, комплекси будинків у Львові), друкарня, палітурня, книгарня тощо, а визначальними типами функціонування інституту були педагогічно-освітня й науково-видавнича робота, також при ньому активно функціонували музей та архів [7; 13; 15]. Саме в музеї й архіві Ставропігійського інституту Іван Франко віднайшов чимало документальних матеріалів, які прислужилися йому для створення великої кількості фундаментальних археографічних розвідок.

Значну роль у створенні музею 1889 р. відіграв Антон Петрушевич, який зібрав тут предмети, матеріали й документи Успенської (Волоської) церкви, Братського архіву та монастирів Галичини [8; 10; 11].

Проблеми деяких аспектів відносин І.Франка із знаним членом Ставропігійського інституту А.Петрушевичем уже були предметом зацікавлення дослідників. Так, ряд науковців (Л.Тиміш, Я.Мельник, А.Королько) торкалися проблеми оцінки І.Франком наукової спадщини та діяльності А.Петрушевича [9; 12; 16]. Тому, зважаючи на присутність окремих наукових розвідок, ставимо собі за мету максимально охарактеризувати особливості взаємин і співпраці Івана Франка із чільним представником Ставропігійського інституту на основі наукової спадщини Івана Франка й епістолярних джерел до вченого від родини Антона Петрушевича.

Відомо, що Іван Франко ще із студентських років разом зі своїми друзями здійснював краєзнавчі мандрівки історичними місцями Галичини (Львів, Галич, Терехів, Звенигород, Урич, що на теренах сучасної Сколівщини) [17]. Великий вплив на пошукову діяльність І.Франка мав, мабуть, тогочасний розвиток археологічної науки в Галичині, яка на зламі ХІХ–ХХ ст. переживала період бурхливого становлення та розвитку. Успішною діяльністю в галузі археології відзначалися наукові відкриття й дослідження А.Петрушевича* та інших дослідників, які у Львові представляли не лише Ставропігійський інститут, а й Наукове товариство ім. Т.Г.Шевченка, Крайове археологічне товариство, Львівський університет, Національний музей тощо [2, с.11].

Ставропігійський інститут часто організовував покази середньовічної стародрукованої книги, які нерідко відвідував І.Франко. Так, у період з 10 жовтня 1888 р. до 12

---

* **Антон Петрушевич** (1821–1913) – народився в селі Добрян (нині – Стрийський район) у сім'ї місцевого пароха – історик, філолог, дослідник історії Галичини, священник УГКЦ, належав до москвофільського напрямку. Початкову освіту здобув у Стрию. Навчався у Львівському університеті (закінчив 1845 р.) і Греко-католицької теологічної семінарії. У 1847 р. висвячений на священника, а в 1851 р. став радником консисторії, був особистим секретарем митрополита Михайла Левицького. 1858 року став парохом села Новиця (нині – Калуський район). Того ж року на запрошення єпископа Григорія Яхимовича впорядковував бібліотеку перемиського капітулу. Від 1861 року крилошанин митрополичого капітулу й Собору святого Юра, керівник митрополичої канцелярії. З 1873 року – бібліотекар митрополичого архіву. Співзасновник Головної Руської Ради й Галицько-Руської Матиці. Посол до Галицького сейму (1861–1877), де обстоював право української мови, і посол до Австрійського парламенту (1873–1878). Об'їздив Галичину, Буковину, Закарпатську Україну, Чехію, де збирав стародруки, давні церковні літописи. У ході поїздок А.Петрушевич протягом 1850–1900 рр. зібрав унікальну колекцію видань з усвітньої історії, історії філософії, археології (15 700 назв), карт, рисунків (1 500 назв), слов'янських стародруків (400 назв), рукописів (258). Деяку частину рідкісних стародруків колекціонер передав до Санкт-Петербурзької Академії наук, до бібліотеки Київського університету, до Львівського церковного музею. А.Петрушевич був професійним істориком. Його творчий доробок складає 245 праць із найрізноманітніших галузей історичного знання: археології, історії церкви, політичної історії, нумізматики, музеєзнавства, джерелознавства, історичної географії, генеалогії, а також із лексикографії, слов'янської філології, мовознавства. Помер у Львові й похований на Личаківському кладовищі. (Див. про нього докладніше також у: Максимчук І. Нарис історії роду Петрушевичів / І. Максимчук. – Чикаго, 1967. – С. 97–138; Галас Б. К. До портрету А. Петрушевича як лексикографа і громадського діяча / Б. К. Галас // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : зб. наук. праць. – 2010. – Вип. 14. – С. 34–39; Колосовська О. М. Формування славистичної бібліотеки Антона Петрушевича / О. М. Колосовська // Проблеми слов'янознавства. – 2004. – Вип. 54. – С. 190–201; Сварник І. Петрушевич Антоній / І. Сварник // Довідник з історії України / за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. – 2-ге вид., доопр. і доповн. – К. : Генеза, 2001. – С. 571–572; Грабовецький В. Антон Петрушевич – дослідник історії Галичини / В. Грабовецький, А. Королько. – Івано-Франківськ : Плай, 2001. – 75 с. та ін.).

січня 1889 р. у Ставропільському інституті проводилася археологічно-бібліографічна виставка, де були виставлені рукописи XVI–XVIII ст. [22, с.422]. Саме на ній учений побачив Літопис Підгорецького монастиря, про що зазначив: “В числе других рукописей, находившихся на выставке Ставропильского института во Львове, была книга in folio в 150 страниц под заглавием “Синописис, или краткое собрание историй и создания святаго обители общежителныя Подгорецкыя, древле именуемыя Пл[і]сницкыя, купноже и въспоминаніе о сооруженіи святаго церкви Преображенія Господня в той же святой обители, списася року Божія 1699” [27, с.323]. На думку вченого, “Синописис” є дуже важливим і цікавим джерелом для вивчення історії Прикарпатської Русі в період 1662–1699 рр. Незважаючи на те, що деякі сюжети з рукопису були вже предметом зацікавлення А.С.Петрушевича в його праці за 1874 р. – “Сводной галицко-русской летописи с 1600–1700 годов”, І.Франко вважає, що дослідник, коли робив виписки із “Синописису” 1662 р., то пропустив цікаві в багатьох ракурсах передання про заснування Плесницької церкви й про монаха Зосима, які доречно було залучити до систематичної й вичерпної характеристики всього змісту “Синописису” [27, с.323–324]. Щодо цієї тритомної праці А.Петрушевича*, то вона була високо оцінена в тогочасному науковому світі й через неї автора було обрано дійсним членом Празької (Чеської), Краківської, Бухарестської й Петербурзької Академії наук. Незважаючи на це, І.Франко назвав твір збіркою строкастого, некритично й ненауково виданого матеріалу [35, с.179–186].

У ході відвідин цієї виставки, яка присвячувалася 900-річчю хрещення Русі, Іван Франко ознайомився ще з одним рукописом, що був надісланий із церковної бібліотеки невеличкого села Смерекова на Львівщині, проте не допущений завідувачем бібліографічного відділу А.Петрушевичем, який вважав, що в ній немає нічого цікавого. Цей манускрипт за весь період проходження виставки пролежав у підвалі Ставропільського інституту, будучи вкинутим в ящик з іншим непридатним хламом. Після закінчення роботи виставки сеньйор Ставропільського інституту Ісидор Шараневич ще раз вирішив переглянути дані матеріали, перед тим як повернути їх до власників. Користаючи дозволом І.Шараневича, І.Франко разом із ним долучився до перегляду матеріалів, у результаті чого віднайшов вищезгаданий рукопис, якому приділив чимало уваги у своєму спеціальному дослідженні “Мистерия страстей Христовых” [30, с.330–350].

У вказаній праці дослідник зазначає, що рукопис являє собою зошит, який не має яскравого вигляду, зшитий із простого паперу в старій оправі, складається із склеєних разом кількох листків списаного паперу в ході виконання, мабуть, шкільних вправ із письма чи каліграфії. На корінці розташовувався наклеєний папірець з надписом: “Начало церковнаго п[і]снєп[і]нія, в веси Смереков[і], писано Anno 1670”. Спочатку І.Франко вважав, що це подання елементарної теорії або путівника церковного співу, але пізніше, коли ретельно переглянув текст, зрозумів, що має справу із джерелом, де представлено: церковний календар з додатком богослужебних чинів, які мають пряме відношення до окремих річних свят, себто пасхальну таблицю; розпис на кілька років періодів обертання місяця разом із поясненнями про користування; список однієї з найдавніших пам’яток драматичного мистецтва Південної Русі, містерії про Христові страсті. З огляду на це, І.Франко не тільки заперечує твердження А.Петрушевича про безцінність рукопису, а, навпаки, стверджує, що присутній у ньому текст містерії робить його найцікавішим джерелом з-поміж усіх присутніх на виставці [30, с.330–331].

Про те, що дослідники Ставропільського інституту часто не звертають увагу на цінність старих церковних джерел, І.Франко говорить в одній із своїх розвідок, присвя-

---

* “Сводная Галицко-Русская летопись” А.Петрушевича складалася з трьох томів. Перший том, який охоплював період 1600–1700 рр., побачив світ у Львові в 1874 р.; другий – включав період з 1700 до кінця серпня 1772 рр. – вийшов у Львові під 1887 р.; третій том охоплював 1772 – кінець 1800 рр., також побачив світ у Львові 1889 р. Пізніше було опубліковано доповнення до першого тому в 1891 р., до другого – у 1896 р., до третього – у 1893 р. Загальний обсяг праці становив 3 343 сторінки.

ченій дослідженню колядок, стверджуючи: "... читатель, надіюсь, переконався, що наші старі, цінні пісні церковні на наших очах і під ослоною такої поважної фірми Інституту Ставропігійського попалися в руки якихось недорік, котрі без іскри поетичного дару, без крихітки того релігійного настрою, що був джерелом сих пісень, без відчуття їх краси і без розуміння не раз їх змісту, бачили в них тільки терпливий предмет язикових і інших експериментів" [34, с.40]. Оскільки в цей період (1889) І.Франко працював (але працю не завершив) над великим дослідженням про "Богогласник" [22, с.381], а Ставропігійський інститут задумував приготувати нове видання "Богогласника", то в контексті вчений зазначив: "... Надіємось, що на будуще ані публіка, ані компетентні сфери не дозволять поповнювати негідних експериментів з сею цінною книгою, і нову її редакцію повірять людям фаховим, котрі зуміють ушанувати думку і форму старих оригіналів і погодити її з сучасними вимогами руської публіки" [34, с.41].

У контексті хочемо звернути увагу на те, що Іван Франко у своїх творах приділяв багато уваги вивченню творчості А.Петрушевича, де його ім'я згадується доволі часто [19, с.449; 20, с.131–133, 139; 21, с.164; 24, с.11, 112, 140, 151, 153, 175; 25, с.209, 212, 214, 215, 221, 223, 224, 226; 26, с.167; 27, с.323, 326; 32, с.212; 33, с.19]. У деяких працях Іван Франко поряд із похвалою дотримується критичного аналізу творчості А.Петрушевича. Так, у "Нарисі історії українсько-руської літератури до 1890 р." учений, характеризуючи альманах "Зоря галицькая яко альбум на год 1860", багато місця приділив творчій спадщині А.Петрушевича. Він зазначив, що з публікацій документального характеру, які ввійшли в 1860 році у часопис, найважливішими є "Житє Іова Княгиницького, основателя Скиту Манявського, написане Ігнатом з Любарова" і витяг із просторої невиданої праці А.Петрушевича "Історичний огляд руської митрополії галицької" [31, с.310–312]. Однак із цієї праці видно також, що вчений нелюб'язно ставився до "старорусинства", ідеологію якого підтримував А.Петрушевич. З огляду на це, І.Франко й присвятив у вищезгаданій праці кілька своїх міркувань: «Злим духом "Матиці", що, може, по неволі причинився до її омертвлення, став Антін Петрушевич, який від 1853 р., протягом трьох літ загатав її своїм "Галицкім историческим сборником", а пізніше довгі літа гатав своєю "Сводною летописью" і іншими своїми "разсуждениями"» [31, с.314].

Грунтовну статтю про громадсько-політичну та наукову діяльність А.Петрушевича, написану після святкування русофілами 80-річчя Петрушевича, І.Франко помістив у "Літературно-науковому вістнику" [35; 36]. Знайомлячись із цією працею, бачимо, що вчений у громадській і науковій діяльності А.Петрушевича виділив своєрідні два етапи: перший – молодість А.Петрушевича, коли той був захисником української мови, історії, культури й "з молодечим запалом і гарячим серцем та з поважними науковими доказами станув на обороні самостійності південноруської народності" [31, с.297], і другий – коли він став яскравим прибічником москвофільського табору, де "виробив собі теорію якогось праруського язика, який у практиці не далеко відбігав від типу російського язика, перемішаного з галицизмами" [31, с.297]. Говорячи про перший період діяльності А.Петрушевича, І.Франко відзначає різкий дуалізм у його діяльності. За його словами, на літературне поле А.Петрушевич виступив зовсім під іншою зіркою, ніж та, яка повела його далі. Тут він позитивно відгукується про дисертацію А.Петрушевича "De versione slovenica sacrae scripturae", яка була написана ще в 1843 р. і цікава тим, що відображає, як її автор у цей час володів латинською мовою. Далі І.Франко робить зупинку на його першій друкованій праці наукового характеру "Słów kilka, napisanych w obronie ruskiej narodowości. Dodatek nadzwyczajny do terazniejszych pism czasowych. Lwów, gród Rusi Austryjackiej. 1848". Іван Франко стверджує, що тут о. Петрушевич «виступає з значним науковим арсеналом, з гарячим чутєм, та при тим з дуже ясним і мотивованим почутєм, що він малорусин, син народа, хоч посвояченого з великоруським, та все-таки окремого від него. Від почуває себе до обов'язку боронити прав тої малоруської народности, викладає її історію, окрему від великоруської, покликає на її

окреме письменство і, протестуючи против польських намірів – ополячити галицьких русинів, уживає доказів, під якими й сьогодні міг би підписатися кожний захистник українсько-руського “сепаратизму”» [35, с.175; 36, с.247–248].

Другий етап громадської та наукової діяльності зазнає жорстокої критики з боку І.Франка. Тут визначення І.Франком дослідницької спадщини А.Петрушевича сповнене монолітною критикою, що має неупереджений характер. Негативна позиція І.Франка щодо наукової діяльності А.Петрушевича полягала в тому, що він додержувався русофільських позицій і “яким би він не був ученим, фільольогом, археольогом і лінгвістом, у справах найблизших нам, у справах нашої народньої екзистенції, нашого розвою він не показує себе ані об'єктивним обсерватором, ані безпристрасним судиею. З його праць віє наскрізь ненауковий дух сліпої заїлости, сліпої на факти і на історію, і для того ми мусимо в о. Петрушевичу бачити не вченого, а політика, чоловіка партії, репрезентанта напруги, ворожого нам, і тій справі, для якої ми працюємо” [35, с.171–172; 36, с.245].

Стаття Івана Франка створила значний резонанс, що спонукав до появи маси невдовольень у русофільській пресі, зокрема, сам А.Петрушевич написав та опублікував у відповідь на критичні закиди Івана Франка полемічну статтю “Тщетная работа сепаратистов” [1, с.2]. За те, що І.Франко у своїй статті негативно поставився до отця, москвофіли називали його “віршоробом Голопупенком” [3; 4]. Пізніше, у відповідь на це, І.Франко присвятив свій вірш А.Петрушевичу: “Антошкові П. (Азь Покой)”, який умістив у “Літературно-науковому вістнику” за 1902 р. під датою “15.XI.1902” [18, с.155–156]. В останній строфі цього вірша І.Франко показує своє враження від статті в “Галичанині” і свою силу любові до того, чому присвятив чимало своєї діяльності: “Діалект, а ми його надишем міццю духа і вогнем любови, і нестертий слід його запишем самостійно між культурні мови” [18, с.156]. Але, незважаючи на такий шквал критичних зауважень щодо діяльності А.Петрушевича, І.Франко все ж таки намагається його виправдати, акцентуючи, що священник перейшов на бік москвофілів через ті обставини, у яких йому довелося жити та працювати. Першочерговою обставиною І.Франко вважає вплив на А.Петрушевича основного галицького москвофіла професора Дениса Зубрицького, який часто відвідував отця та прищеплював йому своє москвофільське світосприйняття, що й призвело до обрання ним помилкового кроку [31, с.296–297].

Ширше ознайомлення з поглядами І.Франка щодо наукової діяльності А.Петрушевича дає можливість припустити, що він просто заздрив отцю, через те що той володів великою колекцією рукописів, стародруків і книжок. І.Франко вважав, що «найважливішою пам'яткою життєвої діяльності Антона Петрушевича лишиться його бібліотека, сполучена з багатою збіркою рукописів, що при бібліотеці Народного дому у Львові творить “Музей Антона Петрушевича”» [31, с.298]. За його словами, А.Петрушевич, “маючи яко канонік і посол отворені всякі архіви та приватні, церковні, монастирські бібліотеки, він зібрав матеріал дуже великий і цінний, із якого можна було здвигнути не одну гарну наукову будівлю” [35, с.174; 36, с.247]. Причиною ж тої заздрості було, вочевидь, і те, що І.Франко хотів би прислужитися такими цінними матеріалами, але доступу до них не мав. Про це свідчать його слова: “Багато має Петрушевич, та стара собака лежить на сні, сама не їсть і другому не дає”, які він сказав у листі до М.Драгоманова від 23 листопада 1889 р. [29, с.222]. Про те, що А.Петрушевич не хотів випозичати матеріали зі своєї збірки, дізнаємося з листа І.Франка до Зденка Тоболки від 8 серпня 1898 р., де він, сповнений люті, каже: “Від Петрушевича нічого дістати не можна, треба, значить, зачекати, аж поки він умре” [28, с.111]. Своєї заздрості І.Франко не приховав, коли писав статтю з нагоди 80-ліття А.Петрушевича. У ній він роздратовано наголошує на тому, що сьогодні “ще по наших селах і місточках тут і там знаходяться деякі цінні рукописи та друки, то се треба вважати якимсь дивним фактом, і найчастійше вони тільки випадком уйшли уваги о. Петрушевича. І додаймо відразу: те, що попало в його бібліотеку, на довгі літа, щонайменше до його смерти, зробилось зовсім мертвим капіталом, недоступним для науки.

О.Петрушевич берегає свої скарби таким завидливим оком, що, не публікуючи й не оброблюючи їх сам, не дозволяє сего вчинити й нікому иньшому” [35, с.187; 36, с.256].

У контексті варто зауважити, що І.Франко в цей час просто мріяв оглянути бібліотеку А.Петрушевича, оскільки плідно працював над такими працями, як “Огляд червононоруської літератури XVII–XVIII ст.” і п’ятитомною збіркою “Апокрифів і легенд з українських рукописів”. З огляду на це та критикуючи П.Свистуна, який говорив, що І.Франко нібито під час підготовки своїх видань користується апокрифами, зібраними А.Петрушевичем, він категорично заявив: “Для своїх видань я не покористувався ані одним рядком із рукописних колекцій о. Петрушевича” [5, с.41; 6, с.263]. У квітні 1903 р. відбулося відкриття читальні Народного дому “для прилюдного вжитку” й І.Франко дістав змогу користуватися жаданою бібліотекою, яку А.Петрушевич передав ще в 1885 р. до Народного дому з умовою створення окремого відділу Народного дому – “Музеуму А.Петрушевича” [12, с.242].

Відмітимо, що, незважаючи на певні тертя у відносинах між І.Франком й А.Петрушевичем, І.Франко абсолютно доречно піддавав критиці праці А.Петрушевича за їх ненаукову натуру, русофільську заполітизованість і необ’єктивність. Але поряд була й позитивна оцінка І.Франком певних археографічних робіт А.Петрушевича, де той доводив неавтентичність старочеських пам’яток: “Суду Любуші”, “Краледворського літопису”, “Уривку з “Євангелія св. Йоана” та ін. І.Франко зазначив, що на основі порівняльного синтезу джерел, опрацьовування великої кількості історичної літератури А.Петрушевич усе ж правильно “виказує неавтентичність тих старочеських пам’яток, які ще тоді всі чеські патріоти уважали найдорожчим скарбом чеської старовини. Пізніше досліди над рукописами тих пам’яток уповні оправдали скептицизм о. Петрушевича, особливо, коли на Краледворському рукописі в одному, досить невидному місці віднайдено перевернений догори ногами підпис: *Hanka fecit* (Ганка зробив. – *І.Ф.*)” [31, с.381]. І.Франко похвально відгукувався про видання А.Петрушевичем декількох документів, насамперед листів молдавських господарів XVI–XVII ст. до львівського Ставропігійського братства, а також про складену ним бібліографію львівських кириличних стародруків 1574–1800 рр. [31, с.415–416]. Варто також зауважити, що І.Франко одержав від А.Петрушевича ряд матеріалів, які спричинилися до написання його магістерської дисертації в 1895 р. про знаменитого полеміста-монаха Івана Вишенського з Афонського монастиря, зокрема, його листи [24, с.112]. На базі цієї роботи І.Франко пізніше написав відому поему “Іван Вишенський” [23] і ряд наукових розвідок [24].

На жаль, не збереглося жодних листів від А.Петрушевича до І.Франка та навпаки. Проте нами віднайдене повідомлення, яке адресоване І.Франку родиною Петрушевичів. Він отримав його 24 вересня 1913 р. у Львові. Родина Петрушевичів через прислану кореспонденцію повідомляла І.Франка про смерть прелата “тр[еко] кат[олицької] митрополитальної капітули”, який “упокоїв ся в Бозі дня 23. вересня с[его] р[оку] в ночі в 93. році життя”. Далі мова йшла про те, що “перенесене мощий Покійного до престольної церкви св. Юра і часть похорону довершить ся в четвер, 25. вересня, о 4. год. з полудня. Прочий чин похоронний з св. Літургією відправить ся в п’ятницю починаючи від 8. год. рано; а перед 12. годиною послідує зложене мощий на личаківськім кладовищи. Тяжко опечалена родина, подаючи пресумну вість о смерті свого Патріярха, просить уклінно на сей обряд всіх друзів, знайомих і почитателів покійного” [14].

1. Азь Покой [Петрушевич А.]. Тщетная работа сепаратистов / Покой Азь [А. Петрушевич] // Галичанин. – 1902. – № 222. – С. 2.
2. Булик Н. Археологічна наука у Львові у XIX – на початку XX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 “Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни” / Н. Булик. – Львів, 2007. – 20 с.
3. Віршороб Голопупенко [Франко І.]. До історії ювілея / Голопупенко Віршороб [І. Франко] // Літературно-науковий вістник. – Львів, 1901. – Т. XIII. – Кн. 3. – С. 209–210.

4. Віршороб Голопупенко. До історії ювілея / Голопупенко Віршороб // Мельник Я. “Без батька, без матері”. Антін Петрушевич: сільветка Івана Франка // Українське літературознавство. – 2010. – Вип. 72. – С. 261–262.
5. І. Ф. [Франко І.]. “За что старика обидели?” / Ф. І. [І. Франко] // Літературно-науковий вістник. – Львів, 1901. – Т. XIII. – Кн. 1. – С. 39–41.
6. І. Ф. “За что старика обидели?” / Ф. І. // Мельник Я. “Без батька, без матері”. Антін Петрушевич: сільветка Івана Франка // Українське літературознавство. – Львів, 2010. – Вип. 72. – С. 263–264.
7. Киричук О. С. Ставропійський інститут у громадському житті Галичини (друга половина XIX – початок XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 “Історія України” / О. С. Киричук. – Львів, 2001. – 19 с.
8. Королько А. Громадсько-політична та наукова діяльність Антонія Петрушевича в історіографії другої половини XIX – початку XX ст. / А. Королько // Галичина. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – Івано-Франківськ, 2006–2007. – Вип. 12–13. – С. 212–219.
9. Королько А. З. Громадсько-політична та наукова діяльність Антона Петрушевича : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 “Історія України” / А. З. Королько. – Чернівці, 2002. – 20 с.
10. Кровицька О. Іларіон Свенціцький – коментатор давніх українських пам’яток / О. Кровицька // Проблеми слов’янознавства. – 2004. – Вип. 54. – С. 202–208.
11. Лильо-Откович З. Археологічно-бібліографічна виставка у Львові в 1888–1889 рр. / З. Лильо-Откович // Вісник Львівського університету. – Серія історична. – 2000. – Вип. 35–36. – С. 605–613.
12. Мельник Я. “Без батька, без матері”. Антін Петрушевич: сільветка Івана Франка / Я. Мельник // Українське літературознавство. – 2010. – Вип. 72. – С. 239–267.
13. Орлевич І. Боротьба між українофілами та русофілами за “Народний Дім” у Львові / І. Орлевич // Вісник Львівського університету. – Серія історична. – Спеціальний випуск. Львів : місто – суспільство – культура : зб. наук. праць. – 2007. – Т. 6. – С. 339–358.
14. Родина Петрушевичів. Повідомлення про смерть Антона Петрушевича від 24 вересня 1913 р. – І. Л., ф. 3, спр. 1633, с. 401.
15. Сухий О. Від русофільства до москвофільства (російський чинник у громадській думці та суспільно-політичному житті галицьких українців у XIX столітті) / О. Сухий. – Львів, 2003. – 498 с.
16. Тиміш Л. Наукова спадщина Антона Петрушевича в оцінці Івана Франка / Л. Тиміш // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – 2005. – Вип. IX. – С. 60–66.
17. Урядова записка // Іван Франко. Документи і матеріали. 1856–1965. – К., 1966. – С. 138–139.
18. Франко І. Антошкові П. (Азь Покой) / І. Франко // Зібрання творів у 50 т. / І. Франко. – К. : Наук. думка, 1976. – Т. 3. – С. 155–156.
19. Франко І. Варлаам і Йоасаф. Старохристиянський духовний роман і його літературна історія / І. Франко // Зібрання творів у 50 т. / І. Франко. – К. : Наук. думка, 1981. – Т. 30. – С. 314–538.
20. Франко І. Галицьке краєзнавство / І. Франко // Зібрання творів у 50 т. / І. Франко. – К. : Наук. думка, 1986. – Т. 46. – Кн. II. – С. 116–150.
21. Франко І. Етимологія і фонетика в южноруській літературі / І. Франко // Зібрання творів у 50 т. / І. Франко. – К. : Наук. думка, 1981. – Т. 29. – С. 150–169.
22. Франко І. Зібрання творів у 50 т. / І. Франко. – К. : Наук. думка, 1980. – Т. 28. – 439 с.
23. Франко І. Іван Вишенський. Поема / І. Франко // Зібрання творів у 50 т. / І. Франко. – К. : Наук. думка, 1981. – Т. 3. – С. 50–83.
24. Франко І. Іван Вишенський і його твори / І. Франко // Зібрання творів у 50 т. / І. Франко. – К. : Наук. думка, 1981. – Т. 30. – С. 7–211.
25. Франко І. Карпаторуське письменство XVII–XVIII вв. / І. Франко // Зібрання творів у 50 т. / І. Франко. – К. : Наук. думка, 1981. – Т. 32. – С. 207–229.
26. Франко І. Кінцеві записки в староруських рукописах / І. Франко // Зібрання творів у 50 т. / І. Франко. – К. : Наук. думка, 1982. – Т. 37. – С. 166–170.
27. Франко І. Летопись Подгорецкого монастыря / І. Франко // Зібрання творів у 50 т. / І. Франко. – К. : Наук. думка, 1980. – Т. 28. – С. 323–329.
28. Франко І. Лист до Зденка Тоболки від 8 серпня 1898 р. / І. Франко // Зібрання творів у 50 т. / І. Франко. – К. : Наук. думка, 1986. – Т. 50. – С. 110–111.
29. Франко І. Лист до М. П. Драгоманова від 23 листопада 1889 р. / І. Франко // Зібрання творів у 50 т. / І. Франко. – К. : Наук. думка, 1986. – Т. 49. – С. 218–224.
30. Франко І. Мистерия страстей Христовых / І. Франко // Зібрання творів у 50 т. / І. Франко. – К. : Наук. думка, 1980. – Т. 28. – С. 330–350.
31. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. / І. Франко // Зібрання творів у 50 т. / І. Франко. – К. : Наук. думка, 1985. – Т. 41. – С. 194–470.

32. Франко І. Наш погляд на польське питання / І. Франко // Зібрання творів у 50 т. / І. Франко. – К. : Наук. думка, 1986. – Т. 45. – С. 204–220.
33. Франко І. Наше літературне життя в 1892 році / І. Франко // Зібрання творів у 50 т. / І. Франко. – К. : Наук. думка, 1981. – Т. 29. – С. 7–22.
34. Франко І. Наші коляди / І. Франко // Зібрання творів у 50 т. / І. Франко. – К. : Наук. думка, 1980. – Т. 28. – С. 7–41.
35. Франко І. о. Антін Петрушевич. Ювілейна сільветка / І. Франко // Літературно-науковий вістник. – Львів, 1901. – Т. XIII. – Кн. 3. – С. 171–192.
36. Франко І. о. Антін Петрушевич. Ювілейна сільветка / І. Франко // Мельник Я. “Без батька, без матері”. Антін Петрушевич: сільветка Івана Франка // Українське літературознавство. – 2010. – Вип. 72. – С. 245–260.

В статтє раскрыты особенности взаимоотношений И.Франко с ведущим деятелем Ставропигийского института Антоном Петрушевичем. На основе известных и малоизвестных источников, а также творческого наследия И.Франко, прослеживается развитие сотрудничества между ними, отражены взгляды И.Франко на деятельность А.Петрушевича.

Ключевые слова: Иван Франко, Антон Петрушевич, взаимоотношения, сотрудничество.

In the article the features of the relationship with Ivan Franko with a leading figure in Stavropigiyskogo Institute – Anton Petrushevych. On the basis of known and unknown sources, as well as the creative heritage of Ivan Franko, traced the development of cooperation between them, reflected the views of Ivan Franko A.Petrushevicha activity.

Key words: Ivan Franko, Anton Petrushevych, relations and cooperation.

УДК 94 (477.83/.86) : 329.78 : 796.41 “1902/1914”

ББК 63.3 (4 Укр) 52

Андрій Королько

СОКІЛЬСЬКИЙ РУХ НА ПОКУТТІ НА ПОЧАТКУ ХХ ст.: ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСЕРЕДКИ ТА ЇХ ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

У статті проаналізовано передумови зародження сокільства в регіоні; охарактеризовано загальну структуру діяльності головного осередку “Сокола-Батька”, звернуто увагу на його атрибутику; простежено процес створення сокільських товариств на Покутті, їх практичну діяльність; проаналізовано непрості стосунки “Сокола” у регіоні з іншою пожежно-гімнастичною організацією “Січ”.

Ключові слова: Покуття, “Сокіл”, “Сокіл-Батько”, сокільський рух, “Січ”, пожежно-гімнастичні товариства.

Наприкінці 1877 р. на західноукраїнських землях за ініціативою українських громадських діячів Володимира Лаврівського та Василя Нагірного почалася пропаганда заснування пожежних товариств на зразок всеслов'янського товариства “Сокіл”. У липні 1892 р. у Львові відбулися підготовчі збори з питання заснування товариства “Сокіл”. Перший його статут був затверджений Міністерством внутрішніх справ 26 липня 1893 р. і Галицьким Намісництвом 3 серпня 1893 р. З початку своєї діяльності товариство називалося “Пожежне товариство “Сокіл”, з 1908 р. – “Гімнастично-пожежне товариство “Сокіл”, з 1 червня 1935 р. – “Українське спортивне товариство “Сокіл-Батько”.

Перші організаційні збори товариства відбулися у Львові 11 лютого 1894 р. Вони поклали початок діяльності товариства. Згідно зі статутом, завданням товариства було “виховання його членів фізичної культури та енергії духу”. Ця мета досягалася шляхом фізичних вправ, різних спортивних змагань, пожежних вправ. На початку ХХ ст. з'являються товариства “Сокіл” на всій території Східної Галичини, охопивши, зокрема, і Покуття.

Метою статті є комплексне дослідження змісту й основних форм діяльності товариства “Сокіл” на Покутті. Досягнення мети передбачає вирішення таких завдань: показати передумови зародження сокільства в регіоні; охарактеризувати загальну структуру діяльності головного осередку “Сокола-Батька”, звернути увагу на його атрибути-